

Geacht college, beste Rotterdammers!

Mag ik beginnen met een vraag? Kunt u een aantal kernmomenten in de moderne geschiedenis van Nederland noemen?

Het bombardement, zegt u als Rotterdammer dan vast.

Of de Watersnoodramp? Dat zou mijn schoonvader zeggen.

De aankomst van de eerste gastarbeiders?

Mijn vader zou gaan voor het sluiten van de kolenmijnen in 1967.

Nederland dreunt nog na van de politieke moord op Pim Fortuyn?

Exact, momenten genoeg.

Maar dacht één van u aan een eeuw geleden? Aan de Pacificatie van 1917?

Dit was een belangrijk moment. Nederland wisselde toen de polarisatie van het politieke bestel in voor een model van pacificatie, een tijdperk van vreedzaam overleg met ruimte voor elke stem. Katholieken, liberalen, protestanten, antirevolutionairen, socialisten stonden recht tegenover elkaar en eisten – soms met uiterst vijandige toon - hun plek in de samenleving.

We vonden toen een vorm van pacificatie.

Dat deden we met een aantal forse ingrepen: alle bijzondere scholen zouden voortaan net zoveel overheidssubsidie krijgen als de openbare scholen, er kwam een algemeen mannenkiesrecht en we sorteerden voor op het vrouwenkiesrecht. We leerden politiek opnieuw hoe het compromis te sluiten.

Onze nationale historicus Piet de Rooy interpreteerde dat zo: “De tegengestelde belangen werden in kalm en bezadigd overleg tegen elkaar geruild. (...) Dat moest ook wel, omdat de onderlinge vijandigheid het volk verdeelde - zelfs in die mate dat het in twee vijandige kampen uit elkaar dreigde te vallen.”

Laat die woorden gerust op u inwerken. Onderlinge vijandigheid. Vijandige kampen. Uit elkaar dreigen te vallen.

Doet dat u aan iets denken? Mij wel. Aan het heden. Aan een periode in de Nederlandse geschiedenis waarin we bezig zijn onze eigen identiteit zo te claimen, dat zelfs hetgeen dat wij delen eraan onderdoor dreigt te gaan. 100 jaar geleden hadden we verschillende kampen, nu beduidend meer. Waarbij het onderhuids en steeds vaker manifest, broeit.

Op school merken we dat, elke dag opnieuw en komt het onderhuidse regelmatig naar boven. „Homoseksualiteit is verdorven”, zeggen leerlingen, dan bijvoorbeeld. Of ze zeggen: „Die buitenlanders horen hier niet.” Of dat het allemaal een gevolg zou zijn van een Joods complot.

Dus zoeken we op school het gesprek. In weerwil van politici, moet ik zeggen. De onderhuidse broeierigheid in de klas wordt almaar aangewakkerd door politici die er met name op gebrand lijken te zijn zich te willen onderscheiden van de ander. In de taal van voorheen: politici zijn uit op het bevestigen van hun eigen kamp. Want soms verliest de Rotterdamse politiek uit het oog dat zij er niet alleen is om de eigen groep de meerderheid te bezorgen, maar ook de minderheid, de ander te respecteren, een basale democratische waarde. Bijna elke politieke partij doet aan identiteitspolitiek om zogenaamd te verbinden, maar sluit daarmee juist uit. Het is ik ik ik en nog eens ik.

In plaats van met haast onverholen trots verwijzen naar het snoeiharde debat – want bij ons in Rotterdam mag toch alles gezegd worden? – in plaats van trots te zijn op dat befaamde ‘rauwe

randje', zouden onze politici vaker mogen uitdragen dat zij trots zijn op wat wij in onze gemeenschappelijkheid kunnen bereiken.

Doe ons motto recht: 'Sterker door strijd' verwijst niet naar conflict, maar naar het vinden van de gezamenlijke kracht om sterker te worden.

Daarom mijn voorstel. Er moeten een hedendaagse, Rotterdamse pacificatie komen en we noemen dit het Rotterdams Sociaal Contract. Drie simpele uitgangspunten:

1. Je mag zijn die je wil zijn en je eigen opvattingen hebben: het 'ik'
2. We zien een prominente plek voor het gemeenschappelijke en voelen ons daar verantwoordelijk voor: het 'wij'
3. We willen onze (democratische) grenzen en het handhaven daarop uitdragen en markeren: onze spelregels

Het onderwijs is de beste plek om dit gesprek te beginnen: hier oefenen we met elkaar voor de maatschappij en vinden we een balans tussen het koesteren van het 'ik' en de verantwoordelijkheid voor de 'wij'.

Een document, een afspraak, een uitkomst van een overleg is altijd alleen maar een momentopname. Pas later zal blijken welke bestendigheid de overeenkomsten hebben. Na 1917 is de impact bijvoorbeeld indrukwekkend gebleken: achteraf bezien is toen het nationale zelfbeeld verschoven van 'afgedwongen gelijkheid als basis van een natie' naar 'eenheid in verdeeldheid'.

Het Rotterdams Sociaal Contract waar we nu aan willen werken zou een hernieuwing van die laatste karakteristiek kunnen zijn. Waar kan dat beter dan in Rotterdam, het laboratorium voor Nederland? Van polarisatie kunnen we pacificatie maken. Verdeeld zijn we, maar als eenheid kunnen we door.

100 jaar geleden hebben we laten zien dat het kan.

Rotterdam, ik groet u,

Ron Bormans